

Tadeusz Skoczek

Muzeum Niepodległości w Warszawie

Przypomnienie chłopskiego wojska

Bataliony Chłopskie. Największa wiejska konspiracyjna armia okupowanej Europy. Szkoła patriotyzmu, odwagi, kuźnia talentów organizacyjnych, wojsko realizmu politycznego.

W 80. rocznicę powstania pierwszych chłopskich oddziałów w okupowanej przez Niemców Polsce Sejm Rzeczypospolitej przyjął 17 września 2020 uchwałę (nieopublikowaną) upamiętniającą 80. rocznicę Batalionów Chłopskich. Kilkanaście dni później, 7 i 8 października 2020, odbyły się w całej Polsce uroczystości patriotyczne. W Warszawie odbywały się między innymi przy niedawno odsłoniętym pomniku BCh. Hołd żołnierzom, w tym także kobietom z konspiracyjnej organizacji Ludowego Związku Kobiet, w imieniu marszałek Sejmu Elżbiety Witek oddała wicemarszałek Małgorzata Gosiewska. Marszałek Sejmu w korespondencji skierowanej do uczestników uroczystości podkreśliła wagę polskiej wsi w pielęgnowaniu patriotyzmu oraz budowaniu wolnej i niepodległej ojczyzny.

Szczególne postawy mieszkańców polskiej wsi często w historii broniła Polaków przed wykorzeniem, oderwaniem od ojczystych tradycji. Wierność wartościom niejednokrotnie wymagała walki lub zorganizowanego oporu. Rolnicy wielokrotnie z odwagą i determinacją stawali do boju o wolność, nieustępliwie trwając przy wierze ojców, przy narodowej tożsamości – napisała Elżbieta Witek.

Marszałek Sejmu wspomniała również o postawie żołnierzy Batalionów Chłopskich, którzy w czasach wojny dali wspaniałe dowody męstwa i odwagi.

Bataliony Chłopskie były drugą pod względem wielkości organizacją zbrojną Polskiego Państwa Podziemnego. Zostały utworzone w sierpniu 1940 r. jako „Chłopska Straż”, o kryptonimie konspiracyjnym „Chłostrą”. W końcowym okresie II wojny światowej liczyły około 170 tys. żołnierzy oraz 20 tys. ochotniczek w Ludowym Związku Kobiet.

Burzliwa historia chłopskiego wysiłku zbrojnego nie była wolna od historycznych zakrętów. Jak to w Polsce bywało od wieków, nawet w obliczu niemieckiej okupacji i hitlerowskiego terroru nie uniknięto sporów, zadrażnień, polemik, nawet tragicznych nieporozumień. Polska wieś początkowo masowo wstępowała do Związku Walki Zbrojnej. Taka była zresztą decyzja władz okupacyjnych partii chłopskiej. Szybko jednak pojawiły się nieporozumienia na tle oceny klęski wrześniowej. Ożyły międzywojenne spory polityczne. „Piłsudczycy” i przedstawiciele sanacji gardzili chłopami. Nie inaczej postępowali przedstawiciele przedwojennego obozu narodowego. Współpracę deklarowały jedynie jednostki związane z szeroko pojmowaną lewicą.

Już w 1940 roku Centralne Kierownictwo Ruchu Ludowego (okupacyjny kryptonim „Roch”) zdecydowało o tworzeniu odrębnych struktur ruchu oporu. W sierpniu tego roku utworzono Chłopską Straż. Jednak aspiracje chłopskich polityków i żołnierzy, powiedzmy wprost – pogardzanych i poniżanych przez inne opcje polityczne, były większe. Na wiosnę 1941 roku powołano Bataliony Chłopskie. Odtąd formacja ta jest często nazywana zbrojnym ramieniem Stronnictwa Ludowego, Związku Młodzieży Wiejskiej „Wici” oraz części Centralnego Związku Młodzieży Wiejskiej „Siew”. Dalsza historia formacji była nadal różnorodna i niejednolita. Chłopskie wojsko wyrosło na poważną siłę militarną i w konsekwencji polityczną, w szczytowym okresie służyło w BCh blisko 200 tys. żołnierzy. Współpracowali owi żołnierze z Gwardią Ludową, z partyzantką radziecką, z wszystkimi walczącymi o wolność i uwolnienie z niemieckiej okupacji. Najważniejszym partnerem była Armia Krajowa. Chociaż oficjalną deklarację scalenia BCh z AK podpisano 30 maja 1943, już dużo wcześniej współpracowano przy każdej nadarzającej się okazji.

Bogata literatura przedmiotu, tworzona przeważnie w latach 1945–1989, świadczy o wielkim bohaterstwie tej armii oraz notuje wielkie daniny krwi, jaką złożyli w walce o niepodległość chłopów.

W okresie po transformacji i zmianie stosunków politycznych, jakie nastąpiły w naszym kraju po 1989 roku, etos Batalionów Chłopskich ulegał systematycznemu wypieraniu z świadomości zbiorowej. Tzw. „polityka historyczna”, wahadło proponowanego masom zainteresowania, przeniesiono na gloryfikowanie prawej strony antyniemieckiego podziemia (czasami słusznie). Przykrym przejawem tej tendencji bywały zamiany patronów szkół z żołnierzy BCh na postaci podziemia pookupacyjnego, na „żołnierzy wyklętych”.

Chwała grupie inicjatywnej dziennikarzy związanych z „Zielonym Sztandarem” i poradnikiem samorządowym „Gospodarz”, że przypomina rocznicowo tę wspaniałą armię w okolicznościowym wydawnictwie. Dołącza w ten

sposób do wielkich starań Janusza Gmitruka i Muzeum Historii Polskiego Ruchu Ludowego, by ocalić od zapomnienia okupacyjne cierpienia polskiej wsi. Na czwartej stronie okładki publikacji *Chłopska armia. 80. rocznica powstania Batalionów Chłopskich* zamieszczono reprodukcje okładek poświęconych temu tematowi. To imponujący i reprezentacyjny zestaw.

Również Muzeum Niepodległości, realizując swoją misję, przygotowuje inicjatywy naukowe oraz edukacyjne. Jeśli tylko warunki epidemiologiczne pozwolą, zorganizujemy – wiosną 2021 – konferencję naukową według planu nakreślonego przez Tadeusza Doroszuka. Obędzie się ona w Galerii Fundacji Willa Polonia w Lublinie oraz w X Pawilonie Cytadeli Warszawskiej. Prezes Fundacji, Jan Sęk, również przewodniczący Rady Muzeum Niepodległości, zaproponował współdziałanie Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego. Niedawna międzynarodowa konferencja naukowa „Kościół i Polacy na Wschodzie” poświęcona martyrologii duchowieństwa przyniosła niezwykle efektowny i naukowy. Mogliśmy zaprezentować w auli KUL publikacje Muzeum Niepodległości. Nasze periodyki: kwartalnik „Niepodległość i Pamięć”, „Rocznik Kresowy”, jak również wydawnictwa monograficzne *Z pastorałem przez kontynenty* praca zbiorowa z artykułami biografistycznymi przedstawiającymi najważniejszych hierarchów wywodzących się z narodowości polskiej, służących Kościołowi powszechnemu na całym świecie, czy *Kościół katolicki w najnowszych dziejach Polski* – tom naukowych artykułów przygotowanych na 100-lecie urodzin Papieża Polaka, Jana Pawła II oraz zapowiadających beatyfikację prymasa Stefana Wyszyńskiego – cieszyły się uznaniem.

Uzupełnieniem prezentacji były dwa kolejne tomy „Biblioteki Niepodległości i Pamięci”. Jacek Szczepański wydał w naszym wydawnictwie naukowym niezwykle interesującą monografię *Peowiaci. Ich losy (Jabłonna, Chotomów, Krubin, Wieliszew)*, a Janusz Szczepański wielce interesującą i aktualną pracę *Mazowsze Północne podczas najazdu bolszewickiego 1920 roku*.

Wspólnie z Ludowym Towarzystwem Naukowo-Kulturalnym przygotowujemy też okolicznościową wystawę w Galerii Brama Bielańska Cytadeli Warszawskiej.

Mamy nadzieję, że 80. rocznica powstania zbrojnej formacji ruchu ludowego oraz proponowane imprezy naukowe i edukacyjne przynajmniej w części opinii publicznej przywrócą Batalionom Chłopskim należną im pamięć.

Tadeusz Skoczek

Chłopska armia. 80. Rocznica powstania Batalionów Chłopskich, Wydawnictwo Green Light Media, Warszawa, październik 2020.